

Etika i medicina , broj 1 (1993)

Other document types / Ostale vrste dokumenata

Publication year / Godina izdavanja: **1993**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:184:315581>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

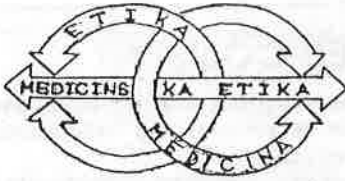
Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-22**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Medicine - FMRI Repository](#)

Etika i medicina

BILTEN KATEDRE DRUŠTVENIH ZNANOSTI MEDICINSKOG FAKULTETA U RIJECI - GOD.1993. TRAVANJ BR.1

PRVI BROJ

U vašim je rukama prvi broj jednog skromnog biltena Katedre društvenih znanosti. Već po njegovu nazivu možete naslutiti o čemu se radi. Riječ je o glasilu koje ima za cilj da popularizira novi nastavni predmet i znanstvenu disciplinu - MEDICINSKU ETIKU koja se eo ipso bori za svoje "mjesto pod suncem". Koliko će u tome biti uspjeha, to zavisi od niza činilaca, no da je već učinjen značajan korak samom pojavom prvog i ogleđnog broja, u to ne treba sumnjati.

Kada bismo imali ono što drugi već odavno imaju (fotokopir ku, kompjutor, štampač i sl.) redakcijski problemi bili bi mnogo manji a grafička kvaliteta zasigurno veća. Ali i bez toga čitalac može na svega 4 stranice formata A4 naći dvadesetak informacija smještenih u desetak rubrika.

Prva je stranica zamišljena za najavu sadržaja i početak glavnih informacija, 2. stranica za glavnu temu broja, 3. za vijesti iz svijeta a zadnja za vijesti sa fakulteta, iz Rijeke i Hrvatske. Svaka rubrika u osnovi ima smisao da informira o nečemu što se tiče medicinske etike a može zanimati i biti od koristi čitaocu. Koliko smo u tome uspjeli ocijenite sami i recite nam što biste vi učinili na našem mjestu. Možda imate boljih i korisnijih ideja? Svaku ćemo rado prihvatiti.

Sadržajem i izgledom učinili smo jednu osebujnu kombinaciju sličnih biltena i časopisa kakve publiciraju pojedini etički centri u svijetu. Jer, tko zna, možda se iz biltena jednog dana radi časopis za medicinsku etiku, prvi u Hrvatskoj pa čak i nešto šire. Držimo da su procesi razvoja medicinske etike takvi da će to jednog dana biti ne samo moguće već i nužno. Pitanje je da li će se to desiti s nama, bez nas ili čak protiv nas. Na nama je da izaberemo.

Glavni urednik

Sa sjednice etičke komisije KORAK DALJE

Formirana interdisciplinarna stručna grupa za medicinsko-etičku edukaciju.

Članovi:

Doc.dr. Ante Bartolić
Medicinski fakultet Rijeka

Prof.dr Ivan Devčić
Visoka bogoslovska škola Rijeka

Dr. Renata Dobi-Babić
Medicinski fakultet Rijeka

Prof.dr. Nikola Korin
Medicinski fakultet Rijeka

Prof.dr. Petar Orlić
Medicinski fakultet Rijeka

Mr. Ivica Pavić
Medicinski fakultet Rijeka

Prof.dr. Ljiljana Randić
Medicinski fakultet Rijeka

Prof.dr. Ivan Šegota
Medicinski fakultet Rijeka

Mr. Ante Škrobonja
Medicinski fakultet Rijeka

Sastav nije konačan jer je predloženo: da grupa bude otvorena za sve one koji imaju profesionalnu vezu s medicinskom etikom ili naprosto na osnovi svog afiniteta žele da se uključe u kreativan posao grupe.

Uspon medicinske etike ZNANOST 21. STOLJEĆA

Nakon 2.5 tisuće godina uspavanosti probuđena medicinska etika kreće u sam vrh modernih znanosti. U posljednjih dvadesetak godina nikli su mnogi znanstveni instituti i centri koji se bave etičkim aspektima i problemima medicine, nastali su brojni časopisi i publikacije te objavljeno više stotina medicinsko-etičkog sadržaja.

Privodi se kraju proces konstituiranja medicinske etike u samostalnu akademsku disciplinu koja se probija u nastavne programe mnogih medicinskih fakulteta širom svijeta. U tome prednjače Kanada, SAD, Engleska i Njemačka (u potonjoj zemlji ne samo što je već osnovana Akademija za medicinsku etiku, već se planira takva reforma nastavnih programa po kojoj će na nekim medicinskim fakultetima glavni studij biti medicinska etika).

Naš se Fakultet uvođenjem medicinske etike u redovnu nastavu uključio u spomenute procese, koji će - može se pretpostaviti - uvrstiti tu znanost u krug najpopularnijih znanstvenih disciplina idućeg stoljeća.

No, to je tek prva stepenica. Sada je potrebno okupiti i potaknuti sve kadrovske potencijale Fakulteta da bi se osmislila cjelovita medicinsko-etička edukacije po kojoj ćemo biti prepoznatljivi ne samo među susjednim medicinskim fakultetima već i šire. Kako to postići?

Najprije treba početi od otkrivenih "žople vode". To jest vidjeti što je već u tom pogledu učinjeno tamo gdje se stvara moderna medicina. Poglavimo u SAD, gdje je već na svih 127 medicinskih fakulteta uvedena u nastavu medicinska etika, negdje čak na svim godinama studija. Tu je također vrlo značajno iskustvo Kanade i Engleske i još nekih zapadnih zemalja. Zatim treba u kontekstu modernih paradigmi vidjeti i ocijeniti što smo dosad sami učinili i kakvi su nam kadrovske, materijalni i ostali potencijali.

I na koncu definirati strateški razvojni pravac.

To je, eto, put kojim treba krenuti da iz posijanog sjemena nikne biljka koja već danas krase a sutra će još više vrtove mnogih sveučilišta medicinskih fakulteta u naprednom svijetu.

POZIV NA SURADNJU

Svima koji imaju želju, volju i potrebu da podupiru razvoj medicinske etike kao znanstvene i akademske discipline, onima koji imaju ideje, sugestije, prijedloge i kritike, svim ljudima dobre volje na Fakultetu koji u ovom biltenu vide neki smisao,

Glasilo je otvoreno za suradnju. Uključite se! Rukopisom, razgovorom, posjetom gl. uredniku.

Redakcija

MEDICINSKA ETIKA U NOVOM NASTAVNOM PROGRAMU

U posljednjih 15-ak godina u zapadnom je svijetu otpočeo proces ubrzanog uvođenja medicinske etike u nastavne programe medicinskih fakulteta kao redovnog i/ili elektivnog predmeta.

Posebice u SAD gdje je već 1986. od 127 medicinskih fakulteta 126 imalo medicinsku etiku u nastavi.

Taj proces prate brojne teškoće koje se javljaju zbog stanovitih otpora (inertnost, konzervatizma, strah od prestiža novih predmeta, sumnjičavosti i sl.) ali on ubrzano i nezaustavljivo te svojim tokom. Prednjače SAD, Velika Britanija, Njemačka i Nizozemska a priključuju se i brojne manje razvijene zemlje. Za medicinsku etiku probuđen je veliki interes i u bivšim socijalističkim zemljama istočne Europe.

Medicinski fakultet u Rijeci relativno se bezbolno uključio u taj proces. U školskoj godini 1991/92. imao je 2 elektivna predmeta kao uvod u medicinsku etiku. Jedan pod nazivom "Hipokrata tova zakletva danas" (Prof.dr. I. Šegota) a drugi: "Čovjek i njegovo djelovanje" (Prof.dr. V. Pozajčić, profesor moralne teologije iz Zagreba). Od ove školske godine (1992/93) već kao redovan predmet imamo na drugoj godini (III. i IV. semestar) "Medicinsku etiku" umjesto "Sociologije medicinske prakse".

Autori programa novog predmeta zasigurno ne drže da je to najbolji program. No za bolji treba otvoriti svestranu raspravu i uključiti što veći broj kolega nastavnika sa svih znanstvenih područja pa i same studente. Pritom bi svakako trebalo koristiti i programe i iskustva onih zemalja u svijetu koji su u tom pogledu najdalje otišli.

U ovom broju objavljujemo naš program i otvaramo tribinu za raspravu. Sve priloge kucane na 1 do 1,5 kartice objavljivat ćemo prema raspoloživom prostoru na ovoj stranici biltena.

IZ NASTAVNOG PROGRAMA

"Cilj je nastave da liječnik bude obrazovan ne samo kao djelotvoran kliničar već i kao pažljiv slušalac, brižljiv promatrač i osjetljiv sugovornik sa etičkom svijesću primjerenj njegovoj profesiji.

Zadatak je nastave da putem aktivnog sudjelovanja studenata u izvođenju predmeta otkriva etičku komponentu medicine, da potiče studente na samostalno istraživanje etičkih fenomena u medicini, da usmjerava na kritičko valoriziranje etičko-medicinskog naslijeđa te da na znanstveno-tehnološkoj osnovi suvremene medicine razabire njene etičke tendencije.

Nastavni sadržaj obuhvaća uvodne teme o osnovnim pojmovima medicinske etike (etika, moral, deontologija, liječnička etika, zdravstvena etika itd), zatim historijsko etičko naslijeđe i hipokratsku etiku u medicini te suvremenu kodifikaciju medicinske etike. Posebnim temama obuhvaćena su aktualna pitanja i problemi suvremene medicinske etike: pobačaj, eutanazija, AIDS, klinički eksperimenti, selekcija pacijenata u oskudici, institucionalizacija (etički odbori i komisije, bolnički odbori itd.) tendencije u dodiplomskoj i postdiplomskoj etičkoj edukaciji medicinara u razvijenom svijetu".

ETIKA I MEDICINA, bilten Katedre društvenih znanosti Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, ul. Olge Ban 22. tel. (051) 513-222, fax. (051) 514-915.

Izlazi dva puta semestralno.

Redakcija: Gl. i odgovorni urednik Ivan Šegota. Članovi redakcije: Denis Dobravač, Ervin Jančić, Srđan Marelić, Davor Radić, Mark Potočnjak, Ivica Pavić.

Rukopise slati na Katedru društvenih znanosti.

INFORMED CONSENT

Informed Consent je danas jedan od ključnih pojmova u medicinskoj etici. Može se prevesti kao "informirana suglasnost" ili "informirani pristanak".

Dr. Alison Wichman iz američkog Nacionalnog Instituta za zdravlje (NIH) definira IC kao "argumentiranu raspravu koja je temelj za pristanak i odsustvo rizika za dotičnog ispitanika".

Nešto šire objašnjenje daju prof. Beauchamp i prof. Ruth Faden s Kennedy Instituta za etiku u Georgetownu.

Oni definiraju IC kao "jednostavnu izjavu pacijenta ili ispitanika jedne znanstvene studije, koja liječnika ili medicinskog istraživača opunomoćuje, da provede određene mjere, terapiju ili da uključi ispitanika u istraživački protokol".

"Radi se dakle, kažu citirani autori, o punomoći da liječnik djeluje prema pacijentu ili prema ispitaniku".

Na pitanje slaže li se taj pojam s Hipokratovom mišlju, prof. R. Faden je odgovorila: "Ne! Jer prema onome kako mi danas shvaćamo Hipokrata, u njegovoj misli ne postoje ništa slično niti šta što bi moglo biti ekvivalent informed consent".

U "Dictionary of Medical Ethics" (II izdanje) taj se pojam definira kao: "Nužan korak, prije svakog terapijskog ili eksperimentalnog tretmana, koji se izvodi nad pacijentom. IC podrazumijeva da je pacijent potpuno svjesno dao svoj pristanak".

Nadalje stoji da često nije moguće dati potpunu niti pacijentu uvijek razumljivu informaciju te da se zato javlja mišljenje da bi izraz informed consent trebalo zamijeniti terminom "true consent" (zbiljska suglasnost). Taj bi - stoji u citiranom Rječniku - izraz bio bolji jer ukazuje na povjerenje koje pacijent daje doktoru i na činjenicu da je suglasnost dobivena na osnovi onoga što je pacijentu objašnjeno i što je on bio u stanju razumjeti.

KONGRESI, SIMPOZIJI, KONFERENCIJE, WORKSHOPS

Europski seminar o bioetici

Medicinski fakultet Katoličkog sveučilišta u Nijmegen (Nizozemska) organizira "Europski bioetički seminar" koji će se održati od 11. do 15. svibnja 1993. u Nijmegen. Za sudionike iz Hrvatske i zemalja Istočne Europe organizator je za polovicu smanjio (na 500,00 Dfl) novčanu participaciju u koju su uračunati materijali seminara, pet ručkova i 2 zajedničke večere. Za smještaj je ponuđeno šest mjesnih hotela po starim cijenama iz 1992. godine.

KNJIGE

Studije slučajeva

Dvije su knjige nezaobilazne u modernoj medicinskoj etici. Obe su napisali profesori filozofije koji predaju medicinsku etiku na američkim sveučilištima u Birminghamu (Alabama University) i Georgetownu (Georgetown University). To su: Gregory E. Pence s naslovom "Classic Cases in Medical Ethics" (Klasični slučajevi u medicinskoj etici), tiskana 1990. u nakladi McGraw-Hill, Inc - i Robert M. Veach: "Case Studies in Medical Ethics" (Studije slučajeva u medicinskoj etici) izdavač Harvard University Press, 1977.

U knjigama je obrađeno više od 100 slučajeva na analizi kojih se zapravo temelje suvremeni teorijski pogledi medicinske etike. (Nalaze se kod profesora medicinske etike prof. Šegote).

ČASOPISI

Journal of Medical Ethics

To je jedan od vodećih specijaliziranih časopisa u svijetu za medicinsku etiku. Izlazi kvartalno od 1975. godine u Londonu kada ga je osnovao britanski Institut za medicinsku etiku. Taj je pak, Institut osnovan godinu dana ranije od strane

Društva za studij medicinske etike koje je nastalo 1972. u Londonu na poticaj grupe engleskih medicinaru.

Časopis ima za cilj da potiče izučavanje suvremenih medicinsko-etičkih problema te da o njima razvija kvalificiranu, profesionalnu i javnu raspravu. Okuplja veliki broj istaknutih britanskih medicinaru, filozofa, teologa, sociologa i drugih znanstvenika sa sveučilišta Velike Britanije. (Naš Fakultet još nije - barem zasad - pretplaćen na taj časopis, no Katedra raspolaže sa stanovitim brojevima).

EDUKACIJA

U Pittsburghu 4-godišnji studij etike

Medicinski fakultet Sveučilišta u Pittsburghu, jedan od 127 američkih medicinskih fakulteta, počeo prije nekoliko godina sustavno uvoditi medicinsku etiku u svoj nastavni program. Od 1986. godine, kada je u tom gradu osnovan Centar za medicinsku etiku, novi se predmet izučava na prvoj, drugoj, trećoj i četvrtoj godini studija. Koristi se više metoda a u prve je dvije godine težište na malim grupama 8 - 12 studenata u okviru kojih se vode etičke rasprave.

INSTITUTI, CENTRI

Kennedy institut za etiku

Među najstarije i danas svakako najutjecajnije ustanove u svijetu koje se bave medicinskom etikom svakako spada američki Kennedy Institute of Ethics. Osnovan je 1971. godine Georgetownu u saveznoj državi Washington u okviru Georgetown University, jednog od najstarijih sveučilišta u SAD. Ime je dobio po poznatoj američkoj obitelji koja ga je utemeljila svojom donacijom.

Svoj početni interes za medicinsku etiku do danas je proširio i na druga područja života (ekologiju, politiku, gospodarstvo itd.)

Institut okuplja brojne američke i strane etičare koji se bave istraživanjima, edukacijom, publiciranjem i davanjem savjeta. U biblioteci tog instituta, koji zapošljava 8 bibliotekara - ima 12.000 knjiga i 40.000 raznovrsnih publikacija koje se odnose na etiku.

POŠTA

Eutanazija

Od atašea za tisak glavnog tajnika Svjetskog liječničkog udruženja (WMA) g. Toni Rubina primili smo polovicom veća cirkularno pismo u kojem stoji slijedeće: "Pozivamo se na jučerašnje (10.02.1993. o.p.) glasanje Predstavničkog doma Nizozemske kojim se liječnicima odobrava izvršenje aktivne eutanazije pod određenim uvjetima, Svjetsko liječničko udruženje opoziva Deklaraciju jednoglasno izglasanu u Madridu u listopadu 1987."

U toj Deklaraciji naima stoji da je eutanazija (shvaćena kao namjerno okončanje života pacijenta), inkompatibilna liječničkoj etici i u slučajevima kada je izvršena na zahtjev samog pacijenta.

Zahvalnost se vraća

U pismima zahvale za poklonjene medicinske knjige (pun kontejner od 20 tona sa 12.871 primjerkom u vrijednosti 604.000 američkih dolara) poslali smo HBZ i njenom predsjedniku osobno g. Bernardu Luketichu izreske informacija iz Novog lista o toj donaciji. Evo što nam je on odgovorio. Zbog poučnosti prenosimo pismo u cjelini:

Poštovani profesore Šegota,

Najljepša Vam hvala na članku objavljenom u novinama Novi list u Rijeci. Članak smo predali našem uredniku da ga objavi u Zajedničaru kako bi naši članovi vidjeli da ste primili medicinske knjige i potvrdili primitak tog poklona od Hrvatske Bratske Zajednice.

Rijetko kada dobijemo priznanje ili neku zahvalnicu od našeg naroda u Hrvatskoj kojemu šaljemo humanitarnu pomoć. Međutim, to je veoma važno za nas jer su onda naši članovi sigurni da je pomoć stigla na pravo mjesto kao i da narod cijeni njihove napore u sabiranju humanitarne pomoći. Ako nam se pruži prilika da opet nabavimo još neke knjige, odmah ćemo Vas o tome obavijestiti.

Uz mnogo srdačnih pozdrava Vama, Vašim kolegama i studentima na riječkom sveučilištu, ostajemo,

S poštovanjem Vaš,

Bernard M. Luketich

Glavni predsjednik

RAPORTI

Potpora Austrijske Vlade

Austrijska se vlada pokazala zainteresiranom da u stanovitoj mjeri pomogne našem Fakultetu u ustoličenju medicinske etike kao redovnog nastavnog predmeta. To je prof. Šegoti telefonski saopćio direktor Austrijskog kulturnog instituta u Zagrebu g. Leopold Melichar. Radi se o potpori u literaturi tiskanoj u Austriji i kontaktima s austrijskim profesorima.

Prvi workshopovi

Workshopovi su vrsta seminara na kojima se stručno i znanstveno produbljuju pojedine teme za koje su organizatori i sudionici posebno zainteresirani. U medicinskoj su etici vrlo česti i brojni, poglavito u Engleskoj i SAD.

Studentima 2. godine ponuđeno je sedam tema za koje su se oni dobrovoljno prijavljivali prema svojim afinitetima i/ili seminarским radovima iz strane literature. To su slijedeće teme:

1. Etički komiteti, komisije, odbori
2. Etički aspekti abortusa
3. Povijesni pogled na suvremenu medicinsku etiku
4. Komparativni pristup modernoj medicinskoj etici
5. Etičke teorije u modernoj medicinskoj etici.
6. Medicinska etika u pojedinim religijama
7. Posebna tema za stomatologe i sestre prema prijedlogu studenata

Neki studenti prijavili su se za više tema, no zanimljivo je da je najveći interes pokazan za temu br. 2: "Etički aspekti abortusa".

U tijeku video-program

U IV semestru počela je serija video-seminara. Studenti su najprije imali priliku vidjeti Kennedy institut za medicinsku etiku u Georgetownu u SAD i čuti vodeće američke medicinske etičare (prof. Pellegrino i drugi) te također njihove kolege iz Europe prof. Sass iz Centara za medicinsku etiku u Bochumu, u Njemačkoj i druge.

U tijeku je serija od 6 video-programa namijenjenih studentima medicine i postdiplomcima u Londonu (prof. Len Doyal s Medicinskog fakulteta u Londonu je

uvodničar a sudjeluju istaknuti engleski medicinski eksperti). Uz stanovitu materijalnu pomoć Fakulteta, kazete su preveli, sinhronizirali ili titlovali sami studenti. U seminarskoj grupi studenata stomatologije i VFT, studenti čak sami od kuće donose video-rekorder da bi nastava mogla normalno teći pošto Katedra zasad nema potrebnu opremu za TV-seminare.

IDEJE

U planu 8 priručnika

Prof. Šegota priprema rukopise za 8 skriptata pod zajedničkim naslovom: "ETIKA I SUVREMENA MEDICINA". To su:

1. Priručnik za video-program.
2. Glavni pojmovi suvremene medicinske etike.
3. Povijesni pregled razvoja medicinske etike.
4. Teorijski temelji medicinske etike.
5. Metode medicinske etike.
6. Etički komiteti, komisije i odbori.
7. Medicinsko-etički kodeksi.
8. Bibliografija medicinske etike.

Prva skripta iz tog zamašnog kola su već u pripremi te se autor nada odgovarajućoj potpori Fakulteta kako bi studentima poslužila za ispite već u prvom ispitnom roku.

Centar za medicinsku etiku?

Možda je prerano za takvu inicijativu, ali nije prerano za razmišljanje o ideji da se u Rijeci u okviru Sveučilišta - za što novi zakon o visokim učilištima otvara mogućnost - utemelji Centar za medicinsku etiku. Svrha bi mu bila da okupljanjem multidisciplinarnih timova - liječnika svih profila, filozofa, teologa, psihologa, sociologa i drugih - potiče i organizira etička istraživanja u medicini unapređuje nastavu medicinske etike, skuplja literaturu i sve ostalo što inače rade slični centri u razvijenom svijetu. Moguće je takav centar osnovati i kao neprofitnu privatnu ustanovu po uzoru na neke centre u SAD

Komparativno istraživanje Rijeka-Udine?

Logički je pretpostaviti da procesi konstituiranja medicinske etike modernu znanstvenu disciplinu neće mimoći ni susjednu Italiju i da će uskoro talijanski kolege s medicinskih

fakulteta rješavati slične probleme kao i mi. Slično će se dešavati i u drugim susjednim zemljama: Austriji, Mađarskoj itd. Stoga je Katedra društvenih znanosti ponudila Sveučilištu u Udinama komparativno istraživanje o etičkoj edukaciji na oba medicinska fakulteta. Istraživanju bi mogle pristupiti i zainteresirane institucije zemalja i pokrajina uključenih u Radnu zajednicu Alpe-Jadran.

Očekuje se odgovor iz Udina.

Projekt:

Europsko-Američke paradigme

Prof. Šegota ponudio je dekanu i prodekanima ideju o interdisciplinarnom istraživanju nastave medicinske etike na sveučilištima koja u tom pogledu danas prednjače u svijetu.

Nacr projekt nosi radni naslov: "Europsko američke paradigme etičke edukacije medicinara". Rezultati bi se koristili za konačno uobličenje predmeta Medicinska etika i cjelovitog etičkog obrazovanja studenata na našem Fakultetu. Također bi to istraživanje moglo biti interesantno za zemlje u RZ Alpe-Jadran koje će se nezaobilazno suočiti s pitanjima reforme nastavnih programa u pogledu situiranja medicinske etike.

Prof. Šegota je uvjeren da bi takvo istraživanje - s obzirom na aktualnost etičkih pitanja u nas dobilo financijsku potporu hrvatske vlade odnosno odgovarajućeg ministarstva.

Četiri odaziva

Poziv prof. Šegote da se nastavnicima ostalih predmeta prema svojoj želji i sklonosti uključe u interdisciplinarno izvođenje Medicinske etike našao je na ohrabrujući odaziv. Javilo se četvero nastavnika.

Poziv je u vidu pisma bio upućen svim predstojnicima katedri i zavoda početkom nastavne godine a dosad su se odazvali:

Mr.sc. Bojana Brajenović-Milić i Mr.sc. Smiljana Ristić sa Zavoda za biologiju (usmeno, s još nepreciziranom temom) i Mr.sc. Željko Sesar i Mr.sc. Nada Crnić-Dabo s Klinike za infektivne bolesti i febrilna stanja, s konkretnim temama. To su: "Etički problemi u vezi s AIDS-om" (Mr.sc. Ž. Sesar) i "Etički problemi u vezi s virusnim hepatitisima" (Mr.sc. N. Brnić-Dabo).